

De plantagekerk in Zwolle

DOOR Z. KOLKS*)

In de jaren zeventig van de vorige eeuw had de toen zogeheten Christelijk Gereformeerde gemeente van Zwolle behoefte aan een groter kerkgebouw. Tot die tijd kwam de gemeente, die op 1 juni 1835 was geïnstitueerd, bijeen in een bedehuis aan de Nieuwstraat.

Voor de nieuw te bouwen kerk liet zij het oog vallen op een terrein aan de oostzijde van de stad, nog net binnen de grachtengordel. Daar werd, naar ontwerp van landschapsarchitect Van Lunteren, een park aangelegd, de Plantage (nu het Ter Pelkwijkpark geheten). Dit park kwam in 1875 gereed.

Op 25 juli van dat jaar werd ook het nieuwe bedehuis ingewijd, naar de plaats van vestiging de Plantagekerk genaamd.

Deze kerk is gebouwd naar ontwerp van de stadsarchitect of directeur van gemeentewerken van Zwolle, Jan Willem Bosboom (1831-1876). Al in 1894 werd het gebouw hersteld en vernieuwd onder leiding van architect Stephanus Johannes Hermanus Trooster (1849-1910).

De kerk heeft een T-vormige plattegrond. Lengte- en dwarsbouw vormen uitwendig één geheel, inwendig echter niet. Het ver uitspringende dwarspand is de eigenlijke kerkruimte; deze kent geen onderverdeling in beuken of schepen. De haaks hierop staande, korte voorbouw bevat gelijkvloers twee achter elkaar gelegen portalen, die geflankeerd worden door dienstruimten. Tussen die aan de rechterzijde, welke fungeert als kerkeradskamer, en de portalen voert een trap naar boven. Op de verdieping, die in open verbinding staat met de kerkruimte, bevindt zich het orgel.

ECLECTISCH

Stilistisch dient het bedehuis te worden aangemerkt als eclectisch: de rondboogfriezen tegen de topgevels aan de voorzijde en aan de zijkanten gaan terug op de Romaanse kerkarchitectuur. De venstertraceringen zijn uitgevoerd in de trant van die in de Waterstaatskerken.

De idee van de doorhangende sluitstenen in de kerkruimte zelf vindt haar oorsprong in de Laatgotische bouwkunst. De vierpassen – die zijn uitgespaard in de panelen onder het verhoogde middengedeelte van het plafond boven de kerkruimte – zijn een motief uit de Hooggotiek.

Voorts zijn er ook elementen met een duidelijk eigentijds karakter, kenmerkend voor de vele verschillende stijloepassingen voor deze periode zoals de torenachtige muurverzwaringen op de hoeken, de kroonlijstachtige

ge muurgeleding onder de hoge rondboogvensters, de bakstenen kroonlijst aan het bovengeinde der gevels, die rust op een fries, en de trapachtige vormgeving van dit fries aan de zijkanten van de voorbouw en aan de voorkant van de dwarsbouw.

ESSENTIEEL ONDERDEEL STADSBEELD

Afbraak van de Plantagekerk, zoals de bedoeling is (was?) van de kerkeraad, zou om verschillende redenen een gevoelig verlies betekenen. Allereerst zou daarmee een monumentale Gereformeerde kerk, waarin nog een belangrijk gedeelte van de oude inventaris aanwezig is, verdwijnen. De grote kerkruimte beschikt bovendien over een uitstekende acoustiek. Verder zal het stadsbeeld van het Ter Pelkwijkpark een onherstelbare verarming ondergaan als de kerk zou worden gesloopt. Dit geldt niet alleen voor het park zelf, waarin het gebouw één van de architectonische hoofdaccenten vormt, maar ook voor de grotendeels 19de-eeuwse, omringende bebouwing, waarvan het karakter door nieuwbouw in ernstige mate zou worden aangetast.

*) De heer Kolks is lid van de provinciale commissie Overijssel van de Bond Heemschut

De Plantagekerk te Zwolle (1874-1875), vanuit het oosten gezien.

